

SORUNLARIN ANALİZ VE SENTEZİ

Taner ŞENGÖR
Elektrik Mühendisi

Hemen her yerde çeşitli sorunların varlığı ve o yerin sorunlarından arındırılması isteğine ilişkin çabalar tartışması ile karşılaşmaktadır. Yapılan bütün iş, var olan veya tasarlanan bir sistemin ele alınıp dışarıya karşı davranışının irdelenmesi ve bu davranışın beklenen davranış ile karşılaştırılmasından ibaretmiş gibidir.

Herhangi bir "şey"de herhangi bir "sorun"dan sözediliyorsa sorunu oluşturan "şey"e ilişkin olgu veya olayların öğeleri ile soruna hedef olan "yapı"nın öğeleri arasında en az bir "uyuşmazlık unsuru" bulunduğunu demektir.

Eğer, sistem kendi içinde uyumlu ise onun dışarıya karşı davranışının - kendi açısından- bir olumsuzluğu olmayacaktır. Eğer böyle bir olumsuzluk, yani böyle bir sorun algılanıyorsa bu durumda olumsuzluğu sistemin davranışına hedef olan sistemde aramak gerekecektir. Eğer bu ikinci sistem de kendi içinde uyumlu bir yapı oluşturuyorsa ne diyebiliriz?

Sistemler, kendi uzaylarında geçerli kaldıklarına göre, sorun, bu sistemler arasındaki ilişkide, yani, birinin diğerinden beklediği davranışın içeriğindedir. Bu durumda ikinci sistemin karşısındaki sistem, diğerinin beklediği davranışı işleyecek yapıda değildir.

Saptanan amaç değer ile sonuç arasındaki uygunluk:

1. Amaca ulaşma yolunda yapılan düzenleme (çözüm algoritması)

2. Uygulama basamaklarındaki olgu ve olaylar

3. Belirtilen amaç ile asıl amaç arasındaki denklik

ile ortaya konur. Bu bilgi, "başarı" için gerekli koşulları içine almaktadır. Ne olursa olsun herhangi belirli bir sistem, uygunluk koşulları adını vereceğimiz bu üç yapı ile kendi sistem yasaları arasında ve bu üç yapının öğeleri arasında uyum sağlayabiliyorsa

başarıya ulaşabilecek demektir. Burada "başarı" terimi, "saptanan amaç değer ile sonuç arasındaki uygunluk" anlamında değer görmektedir.

Uygunluk koşullarını oluşturan yapının üç ögesi birbirlerine "ve bağlacı" ile bağlıdır. Birinde bir t anında ortaya çıkan olumsuzluk (olumsuzluk) o andaki sonuca olduğu gibi, daha sonraki anlardaki sonuçlara da büyüyerek olumsuz (olumlu) etki yükler.

Yazımıza bir özelleme yapmaksızın doğrudan doğruya "sorun" kavramı ile başladık ve genel bir incelemeyi sürdürdük. Söylediklerimizi bir örnek üzerinde irdelleyelim. Sistemimiz bir "öğrenci" olsun. Öğrencimizi Ahmet olarak isimlendirelim. Ahmet, kendisine veya ebeveynlerine "o sene sınıfını doğrudan geçeceğine" ilişkin söz vermiştir. Ahmet, bu sözünü tutabilir mi?

Sorunun yanıtını verebilmek için Ahmet'in davranışlarının uygunluk koşulları üzerindeki karşılığını bulmamız gerekiyor. Demek oluyor ki "o sene sınıfını doğrudan geçme" sözünün "öğrenci sistemi" ile uyumlu olup olmadığını araştıracağız.

Ahmet'in verdiği sözdeki amaç ile öğrenci sisteminin amacı birbirine denk midir? Bir öğrencinin amacı ne olabilir? Bu sorunun yanıtı, gerçekte "öğrenci"yi içeren "öğrenim sistemi" kurulmazdan önce verilmiş olmalıdır. Yani bu yazıda işlenen "bilgi yapısı" göz önüne alındığında denilmektedir ki "öğrencinin amacı" "öğrenim sistemi"nin yasaları arasında yer almaktadır.

Öğrenim sisteminin kuruluşunda öğrencilik amacı "neden"dir. Sistemin nedeni, sistemin varlığı ile ulaşılmak istenen amaç olduğuna göre var olan bir sisteme uymakta iken isteğe ya da seçime bağlı bir amaç aramak pek gerçekçi bir davranış gibi görünmemektedir. Sebep, sonucu getirmeli iken bu durumda sonuç sebebi gerektiriyor. Yalnızca sebep sonucu götürürken sonucun sebebi denetlenmesi (feed back-geri beslenme) şeklinde bir sonuç-sebebi ilişkisinden söz etmek yerinde ve uygun olur.

Bu açıdan, "öğrenim sistemi"nin amacını belirtmeye çalışırken güçlük çekeceğiz. Yaygın olan kanı "öğrenci"nin "sınıfının derslerini çalışıp öğrenerek belirli bir not aldıktan sonra sınıf geçme" amaçlı bir varlık olduğu şeklindedir. Gerçekte de yurdumuzda öğrenim sisteminin (eğitim sistemi) çalışma şekli bu amaca uygundur. Eğer, öğrencinin amacı belirttiğimiz bu amaç ise Ahmet'in sözünü tutabilme olasılığı azdır. Çünkü o, amacını "o sene sınıfını doğrudan geçmek" sonuçlu olarak saptamıştır. Bu ise uygunluk koşullarının üçüncüsünü gerçekleştirmektedir. Eğer Ahmet'in amacı, "o seneki sınıfının derslerini çalışıp öğrenerek belirli bir not aldıktan sonra sınıfını geçmek" olsa idi, üçüncü koşul yerine getirilmiş olacaktı.

Gerçekte öğrencinin amacı ne olmalıdır? Ahmet, bir insan olduğuna göre öğrenciliği ona ilk adımda "insan sisteminin" yasalarını öğreterek bu sistemin olgu ve olayları üzerine bilgi ve beceri kazandırmalıdır. Çünkü o, bu sistemin bir ögesi olarak yaşayacaktır. İkinci adımda diğer sistemlerin yasalarını ve bu dış sistemlerle insan sistemi arasındaki ilgilerin bilincini kazandırabilmelidir.

Sonraki adımlar, herhangi kapsamlı herhangi sistemler arası ilgilere yönelmelidir.

Öyleyse gerçekte öğrencinin amacı "sistemler uzayında var olan belli bir bilginin bilincine ulaşmak"tır. Bu sonuç geneldir: Herhangi bir A sisteminin herhangi bir B ögesi, herhangi bir C bilgisinin bilincini elde etmeye çalışmakta ise B ögesi, A sisteminde C bilgisinin öğrencisidir.

Bunun gibi bir parlamentere de davranışlarını "o dönem milletvekili seçilerek yasama ve yürütme görevlerini alabilme" amacına yönelik olarak düzenlerse amaç değerini, sistemin varlık ve yapısına uygun olarak seçmiş olabilir mi?

Parlamento niçin vardır? Genel yargı, parlamentonun varlığında "insanlararası ilişkilerde denetleme ve düzenleme işlemlerini saptama ve sürdürme" amacını benimser. Parlamento sisteminin amacı gerçekte bu ise parlamenterimiz amacını parlamento sistemi ile uyumlu olarak seçebilmiş değildir. Çünkü o yalnızca "yasama ve yürütme organlarında görev almayı" düşünmektedir. Oysa bu, başarı için eksik bir amaçtır. "İnsanlararası ilişkilerde denetleme ve düzenleme işlemlerini insanlar uzayının yasalarına uygun şekilde saptayıp yürüteceğini" belirtmiş olsa idi parlamento sistemi içinde başarılı bir öge olma olasılığı artardı.

Bir şeyde şu veya bu amacın bulunuşunda ne değer olabilir diyebilirsiniz. Bu sonucu benimsemeden önce düşününüz. Çünkü;

BİR SİSTEMİN VAR OLMASINDAKİ NEDEN O SİSTEMİN AMACIDIR VE SİSTEM, ÇALIŞMASINI BU AMACA GÖRE DÜZENLER...

YANIT:

Örnek: 2— Soruya cevap arayanların büyük bir çoğunluğu 9 noktanın oluşturduğu alan içinde kalarak çözüme ulaşmak ister. Halbuki bu alan içinde kaldıkça çözüm imkansızdır.. Bunun yerine çizgilerin alanın dışına taşırılabilirliği düşünülürse çözüm derhal bulunabilir.. Burada da bizi zor, hatta imkansız olan yola iten neden, algısal engellerden biri olan sorun alanını gereğinden çok daraltma eğilimidir.

